

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-59-105>

УДК 336.71:336.64

Гаврилко Тетяна Олександрівнакандидат економічних наук, доцент,
Державний університет «Київський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2010-307X>**Толстікова Анастасія Павлівна**здобувачка вищої освіти,
Державний університет «Київський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-3102-7381>**Tetiana Gavrilkо, Anastasiia Tolstikova**

State University "Kyiv Aviation Institute"

**РЕСУРСНА БАЗА КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ:
СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ****RESOURCE BASE OF COMMERCIAL BANKS:
SPECIFICS OF FORMATION AND INFLUENCING FACTORS**

Анотація. У науковій статті досліджено економічну сутність та значення ресурсної бази комерційних банків як ключової передумови їх ефективного функціонування та розвитку. Розкрито особливості формування ресурсної бази, зокрема структуру власних, залучених і запозичених коштів банківських установ. Проаналізовано основні внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на обсяг і структуру банківських ресурсів, серед яких макроекономічна ситуація, рівень довіри до банківської системи, регуляторна політика та конкурентне середовище. Особливу увагу приділено проблемам оптимізації ресурсної бази та підвищення ефективності управління нею в сучасних умовах. Обґрунтовано напрями вдосконалення формування ресурсної бази комерційних банків з метою забезпечення їх фінансової стійкості та конкурентоспроможності.

Ключові слова: комерційний банк, позикові ресурси, банківські ресурси, залучені кошти, власний капітал.

Summary. The scientific article presents a detailed theoretical and applied study of the resource base of commercial banks as a determining element of ensuring their stable functioning, liquidity, solvency and profitability. The economic essence of the concept of "bank resource base" as a set of own, attracted and borrowed funds at the disposal of a banking institution and used to carry out active operations and generate income is revealed in depth. Scientific approaches to the classification of bank resources by sources of formation, terms of attraction, cost and level of stability are generalized and systematized. The structure of the resource base of commercial banks is studied in detail, in particular the role of equity as the financial basis of activity and a guarantee of the bank's reliability, as well as the importance of attracted resources, primarily deposits of individuals and legal entities, as the main source of resource potential formation. The features of borrowed resources are revealed, including interbank loans, central bank funds and other financial market instruments used to maintain liquidity and expand active operations. The relationship between the structure of the resource base and the efficiency of banking activities, the level of risks and the financial stability of banks is substantiated. Considerable attention is paid to the specifics of the formation of the resource base in modern conditions of the development of the banking sector, which are characterized by a high level of uncertainty, the influence of global economic processes, increased regulatory requirements and the transformation of financial services under the influence of digitalization. The key factors influencing the formation of banking resources are identified and analyzed, which are grouped into internal (effectiveness of asset and liability management, bank development strategy, level of capitalization, business reputation, quality of banking products and services, innovative activity) and external (state of the macroeconomic environment, level of inflation, monetary policy of the state, stability of the financial system, competitive environment, level of trust of the population and business in banks, development of the stock market). The article also identifies current problems in the formation of the resource base of commercial banks, including the instability of deposit receipts, the predominance of short-term resources, the high cost of raising funds, the limited availability of long-term financing, and the increased level of risks in crisis conditions. The impact of these problems on the activities of banks and their ability to provide effective lending to the economy is assessed. Based on the research, directions for improving the formation of the resource base of commercial banks are substantiated, which include optimizing the structure of resources by terms and sources, diversifying channels for raising funds,

increasing customer confidence in the banking system, introducing innovative financial instruments and digital technologies, and improving state regulation of banking activities.

Keywords: commercial bank, loan resources, bank resources, borrowed funds, equity.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації фінансової системи особливого значення набуває формування стабільної та ефективної ресурсної бази комерційних банків. Банківські ресурси є основою здійснення активних операцій, визначають можливості кредитування, інвестування та загальний рівень фінансової стійкості установи. Водночас динамічність макроекономічного середовища, інфляційні коливання, зміни у грошово-кредитній політиці та зростання конкуренції на фінансовому ринку ускладнюють процес залучення та ефективного використання ресурсів.

Особливої актуальності проблема набуває в умовах нестабільності економіки, коли змінюється поведінка вкладників, скорочуються обсяги довгострокових ресурсів і підвищується вартість залучених коштів. За таких обставин банки змушені адаптувати свою політику формування ресурсної бази, забезпечуючи баланс між ліквідністю, прибутковістю та ризиками. Недостатній рівень диверсифікації джерел ресурсів або їх неефективна структура можуть призвести до втрати фінансової стійкості банку.

Таким чином, виникає необхідність комплексного дослідження особливостей формування ресурсної бази комерційних банків та виявлення ключових факторів, що визначають її обсяг і структуру в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та управління ресурсною базою комерційних банків широко висвітлюються у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, у дослідженнях Паляничка К.О. розглянуто вплив макроекономічних та кризових факторів на формування ресурсів банків, а також проаналізовано динаміку їх основних складових – власного капіталу та зобов'язань [4].

Теоретичні аспекти визначення сутності банківських ресурсів та їх класифікації розкрито у працях Бойка Д.І., Коковіхіної О.О. та Цебенка О.В., де узагальнено підходи до трактування поняття «фінансові ресурси банку» та обґрунтовано їх роль у банківській діяльності [1].

Дослідження сучасних підходів до формування ресурсної бази банків, її структури та значення для функціонування банківської системи представлені у роботах Повод Т.М., де наголошено на індивідуальності структури ресурсів залежно від спеціалізації банку та умов його діяльності [6].

Окремі аспекти управління ресурсним потенціалом банків і факторів впливу на його формування досліджено у роботах сучасних українських науковців, де підкреслюється необхідність комплексного врахування внутрішніх і зовнішніх

чинників для забезпечення ефективного функціонування банків.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, питання оптимізації структури ресурсної бази банків та визначення ключових факторів її формування в умовах нестабільного економічного середовища потребують подальшого дослідження, що й обумовлює актуальність даної теми.

Мета статті. Метою статті є дослідження теоретичних засад формування ресурсної бази комерційних банків, визначення її структури та особливостей, а також аналіз ключових факторів впливу на процес формування банківських ресурсів з метою обґрунтування напрямів підвищення ефективності їх використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування ресурсів комерційного банку здійснюється через цілеспрямоване та системне управління пасивними операціями. Цей процес має безперервний характер і передбачає проведення глибокого аналізу змін у структурі та обсягах ресурсної бази, оцінювання її стійкості, а також визначення рівня стабільності окремих джерел фінансування [1, с. 375]. Особлива увага приділяється аналізу залишків коштів на поточних і розрахункових рахунках, депозитів до запитання, а також прогнозуванню їх поведінки в умовах змін економічної кон'юнктури. Управління пасивами спрямоване на забезпечення оптимального балансу між вартістю ресурсів, їх доступністю та рівнем ризику [2, с. 207].

Важливим напрямом у цьому процесі є визначення раціональних пропорцій між різними видами ресурсів, що дозволяє банкам підтримувати належний рівень ліквідності та фінансової стійкості. З метою досягнення цих завдань банківські установи активно вдосконалюють свою ресурсну політику, розширюють асортимент депозитних продуктів, впроваджують інноваційні фінансові інструменти та підвищують якість обслуговування клієнтів. Це, у свою чергу, сприяє зміцненню довіри до банків та підвищенню їх конкурентоспроможності на фінансовому ринку.

Ресурси комерційних банків являють собою сукупність грошових коштів, що перебувають у їх розпорядженні та використовуються для здійснення активних операцій, зокрема кредитування, інвестування та проведення інших фінансових операцій. Структурно вони поділяються на власний капітал, залучені та позикові кошти, кожна з яких виконує важливу роль у забезпеченні ефективної діяльності банку.

Власний капітал є основою функціонування банківської установи та виконує низку ключових функцій. По-перше, він слугує фінансовою базою

для започаткування та розвитку діяльності банку. По-друге, виконує захисну функцію, забезпечуючи інтереси вкладників і кредиторів у разі виникнення збитків. По-третє, є інструментом дотримання регуляторних вимог і нормативів, встановлених центральним банком. До складу власного капіталу входять статутний капітал, резервні фонди, додатковий капітал і нерозподілений прибуток, які формують фінансову стійкість банку та визначають його здатність протистояти ризикам.

Залучені кошти займають провідне місце у структурі ресурсів банку та формуються, передусім, за рахунок депозитів фізичних і юридичних осіб. Вони є відносно дешевим джерелом фінансування, що дозволяє банкам отримувати прибуток за рахунок різниці між процентними ставками за активними та пасивними операціями. Водночас їх характерною особливістю є висока чутливість до змін рівня довіри клієнтів, економічної ситуації в країні та стабільності банківської системи загалом. Саме тому банки приділяють значну увагу формуванню привабливих умов депозитних продуктів і підтриманню позитивної репутації [10, с. 215].

Позикові ресурси формуються за рахунок міжбанківських кредитів, операцій рефінансування з боку центрального банку, а також випуску боргових цінних паперів. Вони виконують важливу функцію підтримання поточної ліквідності банку та забезпечують можливість оперативного реагування на тимчасовий дефіцит коштів. Однак використання таких ресурсів, як правило, пов'язане з вищою вартістю та коротшими строками залучення, що вимагає від банків ретельного планування та контролю.

Суттєвою особливістю формування ресурсної бази комерційних банків є необхідність забезпечення її збалансованості та диверсифікації. Надмірна залежність від окремих джерел фінансування може підвищити ризик ліквідності, знизити фінансову стійкість та обмежити можливості банку щодо здійснення активних операцій. Тому ефективне управління ресурсами передбачає оптимальне поєднання власного капіталу, залучених і позикових коштів з урахуванням вартості, строкості та ризиковості кожного джерела.

Крім того, на формування ресурсної бази значною мірою впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники. До зовнішніх належать макроекономічна ситуація, рівень інфляції, монетарна політика держави, стан фінансового ринку та рівень довіри населення до банківської системи. Внутрішні фактори включають стратегію розвитку банку, ефективність управління активами і пасивами, якість менеджменту та рівень ризик-менеджменту. Взаємодія цих факторів визначає можливості банку щодо формування стабільної та ефективної ресурсної бази [8, с. 5].

Отже, процес формування банківських ресурсів є складним, багаторівневим і динамічним. Його ефективність безпосередньо впливає на прибутковість діяльності банку, рівень його фінансової стійкості та конкурентні позиції на ринку. У сучасних умовах саме раціональне управління ресурсною базою виступає ключовим чинником забезпечення стабільного розвитку банківської установи.

На рис.1 відображено зміну загального обсягу пасивів комерційних банків України протягом 2021–2025 років, яка характеризу-

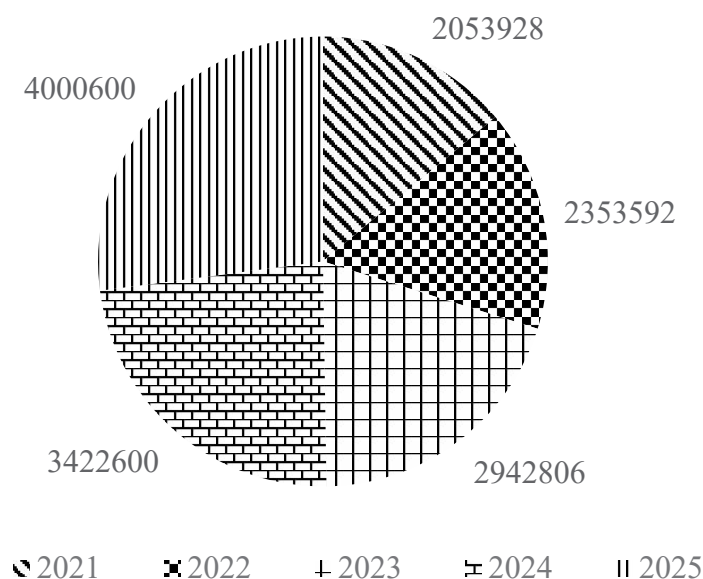

Рисунок 1 – Пасиви банків України за 2021–2025 рр., млн грн

Джерело: складено авторами на основі [5]

ється чіткою та стійкою тенденцією до зростання. У 2021 році сукупні пасиви становили 2053928 млн грн, після чого у 2022 році вони збільшилися до 2353592 млн грн. Таке зростання на початковому етапі є відносно помірним і відображає поступове відновлення економічної активності, розширення банківських операцій та збільшення обсягів фінансових потоків у системі.

Починаючи з 2023 року, темпи приросту значно прискорюються. Зокрема, у 2023 році обсяг пасивів досяг 2942806 млн грн, що свідчить про суттєве розширення ресурсної бази. У 2024 році позитивна динаміка зберігається, і показник зростає до 3422600 млн грн, а вже у 2025 році досягає максимального значення – 4000600 млн грн. Таким чином, за п'ятирічний період загальний обсяг пасивів збільшився майже вдвічі, що є свідченням глибоких структурних змін у банківській системі та зростання її ролі в економіці.

Подібна динаміка не є випадковою, а формується під впливом комплексу взаємопов'язаних чинників. Передусім, варто відзначити вплив інфляційних процесів, які призводять до номінального зростання фінансових показників, у тому числі й банківських ресурсів. Збільшення

грошової маси в обігу, зумовлене як внутрішніми економічними процесами, так і зовнішніми фінансовими надходженнями, безпосередньо відображається на зростанні пасивів банків.

Водночас суттєвий вплив має поведінковий фактор економічних суб'єктів. В умовах підвищеної невизначеності, особливо після 2022 року, банки стали одним із найбільш надійних інструментів збереження коштів як для населення, так і для бізнесу. Це сприяло активному притоку депозитних ресурсів, що, у свою чергу, забезпечило розширення пасивів. Важливу роль у цьому процесі відіграла також політика держави та центрального банку, спрямована на підтримку стабільності банківської системи та підвищення довіри до неї [9, с. 15; 11, с. 103].

Аналіз даних, наведених на рис. 2, дозволяє більш детально оцінити структурні зміни ресурсної бази. Зокрема, загальний обсяг пасивів зріс із 2053928 млн грн у 2021 році до 4000600 млн грн у 2025 році, що свідчить про значне розширення фінансового потенціалу банків. При цьому варто підкреслити, що основним джерелом зростання виступають зобов'язання банків, обсяг яких збільшився з 1798250 млн грн

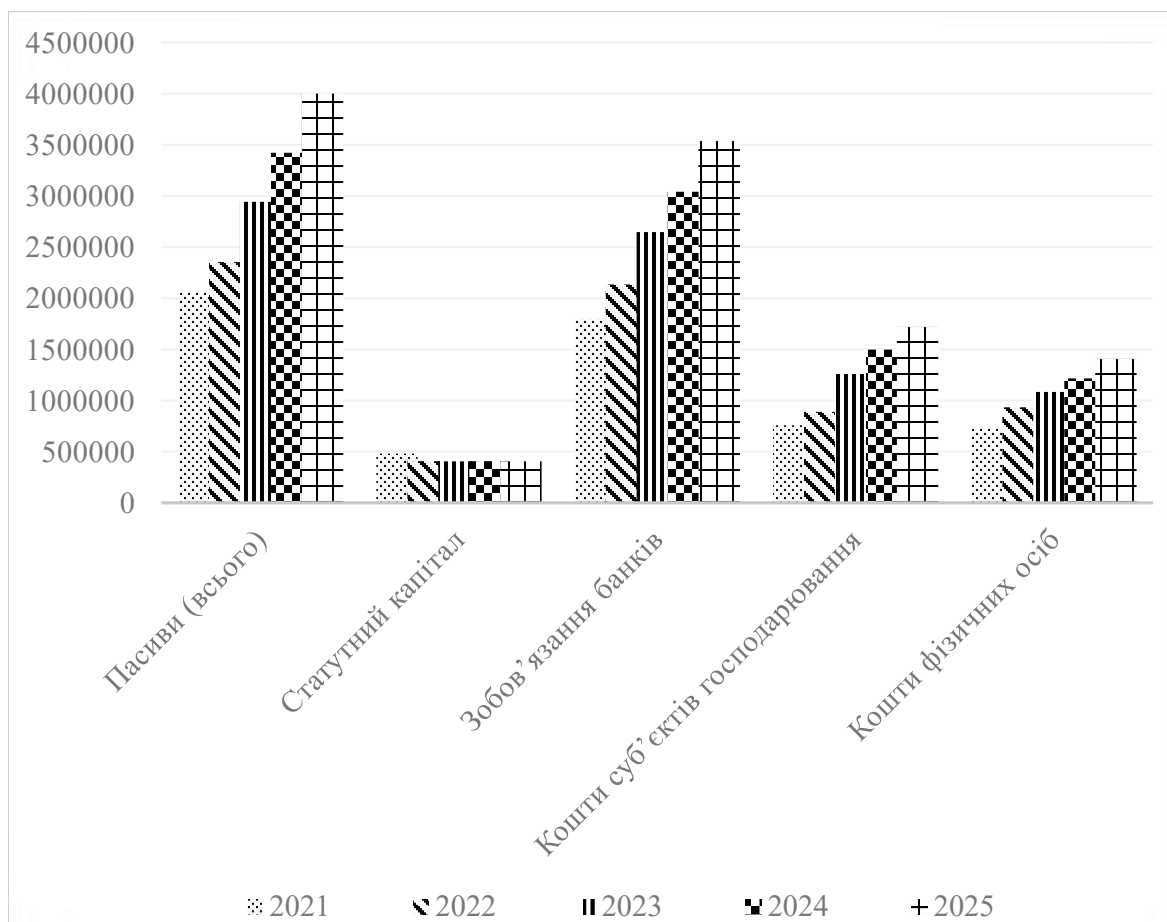

Рисунок 2 – Статті пасивів українських комерційних банків за період 2021-2025 рр., млн. грн.

Джерело: складено авторами на основі [5]

до 3537183 млн грн. Це означає, що банки дедалі більше орієнтуються на залучені ресурси, що є характерною рисою сучасної банківської діяльності.

Водночас власний капітал, зокрема статутний, протягом досліджуваного періоду не демонструє суттєвого зростання і залишається відносно стабільним. Це може свідчити про обмежені можливості банків щодо додаткової капіталізації, а також про орієнтацію на більш активне використання вже наявної капітальної бази. Така ситуація підвищує значення ефективного управління залученими ресурсами та контролю за ризиками.

Суттєвих змін зазнала структура залучених коштів. Зокрема, обсяг коштів суб'єктів господарювання зріс більш ніж удвічі – з 758434 млн грн у 2021 році до 1720063 млн грн у 2025 році. Це свідчить про накопичення ліквідності підприємствами, що частково пояснюється зниженням інвестиційної активності в умовах економічної невизначеності, а також прагненням бізнесу зберегти кошти у відносно безпечному фінансовому середовищі. Крім того, значні обсяги державних видатків, міжнародної фінансової допомоги та бюджетних трансфертів проходять через банківську систему, що також сприяє зростанню залишків на рахунках підприємств [6, с. 240; 8].

Аналогічна тенденція спостерігається і щодо коштів фізичних осіб, які зросли з 727022 млн грн у 2021 році до 1406912 млн грн у 2025 році. Незважаючи на кризові явища та воєнні ризики, населення не лише не скоротило свої заощадження у банках, а й значно їх збільшило. Це є свідченням підвищення рівня довіри до банківської системи, що стало можливим завдяки стабільній роботі фінансових установ, державним гарантіям збереження вкладів та ефективній грошово-кредитній політиці. Водночас слід враховувати, що значна частина цих коштів має короткостроковий характер, що підвищує вимоги до управління ліквідністю та ризиками.

Додатково варто зазначити, що зростання пасивів супроводжується зміною їх якісних характеристик. Зокрема, зростає частка коштів на вимогу, що робить ресурсну базу більш мобільною, але водночас менш стабільною. Це вимагає від банків удосконалення механізмів управління активами і пасивами, впровадження сучасних інструментів прогнозування грошових потоків та підвищення ефективності ризик-менеджменту [7, с. 38].

Таким чином, аналіз динаміки та структури пасивів комерційних банків України за 2021–2025 роки свідчить про суттєве зростання їх ресурсної бази, яке супроводжується як кількісними, так і якісними змінами. Ці процеси відбуваються під впливом широкого кола макроеконо-

мічних, інституційних та поведінкових факторів і визначають сучасні тенденції розвитку банківського сектору [3; 4 с. 287]. У перспективі ключовим завданням банків залишається забезпечення збалансованості ресурсної бази, підвищення її стабільності та ефективності використання в умовах підвищеної економічної невизначеності.

Висновки. Ресурси комерційних банків виступають ключовою основою їхньої діяльності та безпосередньо визначають можливості розширення банківських операцій і підвищення їхньої ефективності. Від того, наскільки якісно сформована ресурсна база, залежить стабільність функціонування банківської установи, її здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами, а також потенціал до кредитування та інвестування в економіку.

Формування ефективної ресурсної бази є складним і багатофакторним процесом, який потребує врахування як внутрішніх, так і зовнішніх чинників впливу. До них належать стан економіки, рівень довіри населення до банківської системи, конкурентне середовище, монетарна політика держави, а також ефективність банківського менеджменту. Важливим аспектом є забезпечення оптимальної структури джерел фінансування, що передбачає збалансоване співвідношення власного капіталу та залучених коштів.

Підвищення рівня довіри до банківської системи відіграє вирішальну роль у нарощуванні ресурсної бази, оскільки саме довіра стимулює приплив депозитів фізичних та юридичних осіб. Окрім цього, удосконалення нормативно-правового регулювання банківської діяльності та розвиток фінансового ринку створюють сприятливі умови для залучення додаткових фінансових ресурсів і підвищення стійкості банківського сектору в цілому.

У досліджуваній період спостерігалася суттєве зростання пасивів банківської системи України, що відображає загальну тенденцію її розвитку та адаптації до економічних умов. Це зростання супроводжувалося посиленням ролі залучених коштів, серед яких домінує значення малих депозитів населення та бізнесу як найбільш стабільне та доступне джерело ресурсів для банків.

Зазначена динаміка свідчить про певне зміцнення банківської системи та підвищення її стійкості до зовнішніх викликів. Водночас вона підкреслює необхідність подальшого вдосконалення механізмів управління ліквідністю, мінімізації ризиків надмірної залежності від депозитних ресурсів, а також диверсифікації джерел формування банківських ресурсів у майбутньому з метою забезпечення довгострокової фінансової стабільності.

Список використаних джерел:

1. Бойко Д. І., Коковіхіна О. О., Цебенко О. В. Фінансові ресурси банку: визначення та класифікація. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. №54. С. 374–377. DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i54.76452>
2. Ігнатишин М. В. Ресурсна база комерційних банків та її роль у механізмі розвитку банківського бізнесу. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2017. №1(7). С. 205–209
3. Непша А. О., Короленко Р. Б. Особливості формування ресурсної бази комерційного банку. *Економіка і суспільство*. 2025. № 79. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6795/6735>
4. Паляничко К. О. Формування ресурсної бази комерційних банків. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 3. С. 285–289.
5. Пасиви банків України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/passive/>
6. Повод Т. М. Особливості формування ресурсної бази банків: сутність та значення. *Таврійський науковий вісник*. 2013. №16. С. 236–243. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.31>
7. Пушак Я. Я., Шевченко Н. В. Особливості формування та управління ресурсами банків в сучасних умовах. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. №3 (69). С. 36–40. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3\(69\)-36-40](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3(69)-36-40)
8. Рисін В. В., Біда А. П. Фінансова стійкість банку: чинники та особливості за-безпечення. *Ефективна економіка*. 2021. №3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8731>
9. Румик І., Бойко А., Шилько І. Особливості формування ресурсного потенціалу і забезпечення ліквідності банківських установ в умовах невизначеності. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. №4(76). С. 11–21. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-76-11-21>
10. Тарасевич Н. В. Актуальні аспекти формування системи ризик-менеджменту в банках України. *Modern Economics*. 2020. №21. С. 213–218.
11. Третяк Д. Д. Теоретичні аспекти ризик-менеджменту банку. *Економіка та держава*. 2022. №1. С. 100–107.

References:

1. Boika D. I., Kokovikhina O. O., Tsebenka O. V. (2016) Finansovi resursy banku: vyznachennia ta klasyfikatsiia [Bank financial resources: definition and classification]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 54, pp. 374–377. DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i54.76452> (in Ukrainian)
2. Ihnatyshyn M. V. (2017) Resursna baza komertsiiynkh bankiv ta yii rol u mekhanizmi rozvytku bankivskoho biznesu [Resource base of commercial banks and its role in the mechanism of banking business development]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universytetu*, vol. 1(7), pp. 205–209. (in Ukrainian)
3. Nepsha A. O., Korolenko R. B. (2025) Osoblyvosti formuvannia resursnoi bazy komertsiiynoho banku [Features of the formation of the resource base of a commercial bank]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 79. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6795/6735> (in Ukrainian)
4. Palianychko, K. O. (2021) Formuvannia resursnoi bazy komertsiiynkh bankiv [Formation of the resource base of commercial banks]. *Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 3, pp. 285–289. (in Ukrainian)
5. Pasyvy bankiv Ukrainy. Minfin [Liabilities of banks in Ukraine. Ministry of Finance]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/passive/> (in Ukrainian)
6. Povod T. M. (2013) Osoblyvosti formuvannia resursnoi bazy bankiv: sutnist ta znachennia [Features of the formation of the resource base of banks: essence and significance]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk*, vol. 16, pp. 236–243. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.31> (in Ukrainian)
7. Pushak Ya. Ya., Shevchenko N. V. (2022) Osoblyvosti formuvannia ta upravlinnia resursamy bankiv v suchasnykh umovakh [Features of the formation and management of bank resources in modern conditions]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, vol. 3 (69), pp. 36–40. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3\(69\)-36-40](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3(69)-36-40) (in Ukrainian)
8. Rysin V. V., Bida A. P. (2021) Finansova stiiikist banku: chynnyky ta osoblyvosti zabezpechennia [Financial stability of the bank: factors and features of provision]. *Efektivna ekonomika*, vol. 3. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8731> (in Ukrainian)
9. Rumyk I., Boiko A., Shylko I. (2024) Osoblyvosti formuvannia resursnoho potentsi-alu i zabezpechennia likvidnosti bankivskyykh ustanov v umovakh nevyznachenosti [Peculiarities of forming resource potential and ensuring liquidity of banking institutions in conditions of uncertainty]. *Vcheni zapysky Universytetu "KROK"*, vol. 4(76), pp. 11–21. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-76-11-21> (in Ukrainian)
10. Tarasevich N. V. (2020) Aktual'ni aspekty formuvannia systemy ryzyk menedzhmentu v bankakh Ukrainy [Current aspects of the formation of the risk management system in Ukrainian banks]. *Modern Economics*, vol. 21, pp. 213–218. (in Ukrainian)
11. Tretyak D. D. (2022) Teoretychni aspekty ryzyk-menedzhmentu banku [Theoretical aspects of bank risk management]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 100–107. (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 14.04.2026

Дата прийняття статті: 05.05.2026

Дата публікації статті: 20.05.2026